

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra

Bakalářská práce

Integrace dítěte s těžkou dysfázií a dysartrií do 1. třídy běžné ZŠ

Vypracoval: Bc. Jiřina Marešová
Vedoucí práce: PaedDr. Eva Suchánková, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Habarticích, 23.6. 2014

Bc. Jiřina Marešová

Mnohokrát děkuji PaedDr. Evě Suchánkové, Ph.D. za trpělivost a cenné odborné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Anotace:

Práce se zabývá problematikou vývojové dysfázie a dysartrie, jejich příčinami, projevy a integrací dítěte s touto vadou do 1. třídy běžné základní školy. Popisuje jednotlivé jazykové roviny řeči teoreticky i prakticky. Zaměřuje se na zjištění úrovně motoriky u konkrétního žáka na počátku a na konci školního roku. Porovnává přijetí žáka ostatními dětmi ve třídě a zjišťuje jeho postavení v kolektivu. Mapuje názory rodičů na integraci žáka se speciálními potřebami.

Klíčová slova

Komunikace, řeč, vývojová dysfázie, dysartrie, integrace, motorika, sociogram

Abstract :

This thesis deals with the issue of developmental dysphasia and dysarthria, their causes and manifestations, and the integration of children with this disadvantage into the first grade of common elementary school. It describes single language levels both in theoretical and in practical ways. It focuses on finding the level of motorics in a particular pupil at the beginning and at the end of a school year. It compares his/her reception by other children in the class and explores his/her position in the group of schoolmates. The thesis also surveys parents' opinion on the integration of a pupil with special needs.

Keywords

Communication, language, developmental dysphasia, dysarthria, integration, motorics, sociogram

Obsah

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Řeč a komunikace.....	9
1.1 Komunikace.....	9
1.2 Řeč.....	10
1.2.1 Foneticko-fonologická rovina.....	11
1.2.2 Lexikálně sémantická rovina.....	12
1.2.3 Morfologicko-syntaktická rovina.....	12
1.2.4 Pragmatická rovina.....	12
2 Vývojová dysfázie a dysartrie.....	13
2.1 Vývojová dysfázie.....	13
2.1.1 Příčiny.....	14
2.1.2 Projevy.....	14
2.2 Dysartrie.....	15
2.2.1 Příčiny.....	16
2.2.2 Projevy.....	16
3 Motorika.....	18
3.1 Hrubá motorika.....	18
3.2 Jemná motorika.....	18
3.3 Grafomotorika.....	19
3.4 Logomotorika.....	20
4 Integrace.....	21
4.1 IVP.....	21
5 Metody práce s dítětem s dysfázií a dysartrií.....	23
5.1 Reeducace – postupy, cvičení.....	23
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
6 Cíl výzkumného šetření.....	25
6.1 Výzkumné otázky.....	25
6.2 Metody výzkumného šetření.....	25
6.3 Charakteristika výzkumného souboru.....	26
6.4 Metodika.....	26
7 Případová studie.....	27
7.1 Rodinná anamnéza.....	27
7.2 Osobní anamnéza.....	27
7.3 Sociální anamnéza.....	29
7.3.1 MŠ.....	29
7.3.2 ZŠ.....	30
8 Pozorování - jazykové roviny.....	31
8.1 Foneticko-fonologická rovina.....	31
8.2 Lexikálně-sémantická rovina.....	32
8.3 Morfologicko-syntaktická rovina.....	33
8.4 Pragmatická rovina.....	34
9 Vlastní šetření motoriky.....	35

9.1 Úroveň motoriky v září 2012 a v květnu 2013.....	36
9.1.1 Hrubá motorika.....	36
9.1.2 Jemná motorika.....	38
9.1.3 Grafomotorika.....	39
9.1.4 Logomotorika.....	42
10 Individuální vzdělávací plán.....	44
10.1 IVP.....	44
11 Sociogram.....	50
11.1 Šetření pozitivního a negativního sociometrického statusu dítěte.....	50
11.1.1 Otázka S kým ze třídy rád komunikuješ?.....	51
11.1.2 Otázka Koho ze třídy bys pozval na oslavu svých narozenin?.....	52
11.1.3 Otázka Komu ze třídy bys nepůjčil svou oblíbenou hračku?.....	53
12 Dotazník.....	56
12.1 Dotazník	56
12.2 Vyhodnocení.....	56
13 Závěr.....	58
14 Shrnutí.....	59
SEZNAM LITERATURY.....	60
ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	62
PŘÍLOHY.....	63

ÚVOD

Motto:

„Laskavý jazyk je magnet pro lidská srdce. Je to chléb ducha, dává slovům smysl, je pramenem moudrosti a pochopení.“ (Bahá'u'lláh, www.cituj.cz)

„Tam kde nám chybí slova, pomohou skutky.“ (Buonarroti Michelangelo, www.cituj.cz)

Vývoj řeči a komunikace je jedním z nejužasnějších a nejdůležitějších momentů v rámci lidského vývoje. Řeč se stává prostředkem komunikace, vztahů, spolupráce, usměrňování sociálních vazeb a zároveň nástrojem myšlení (Bednářová 2011).

Řeč, schopnost mluvit, komunikovat a vyjádřit slovy své myšlenky bereme mnozí z nás jako samozřejmost a běžnou schopnost lidského jedince. Pro některé z nás tomu ale tak není... Jen těžko se dokáže zdravý člověk vžít do role dítěte, které téměř nemluví a přesto si musí vybudovat své místo ve škole, ve společnosti stejně jako ostatní zdraví jedinci. Záleží pak na postoji a vcítění se každého z nás do situace dětí s touto vadou. Společnost by měla vychovávat k toleranci, k porozumění a k úctě člověka k člověku bez ohledu na to, jak moc je jedinec odlišný.

Při komunikaci s dětmi s diagnosou vývojová dysfázie a dysartrie je klíčovým bodem pochopení podstaty jejich komunikačních a následně i vzdělávacích obtíží. Je potřeba být trpělivý a empatický (Bendová 2011).

Bakalářskou práci na téma „Integrace dítěte s těžkou dysfázií a dysartrií do první třídy běžné ZŠ“ jsem si vybrala na základě vlastní zkušenosti s dítětem s touto diagnosou. Chtěla jsem se více seznámit s danou problematikou a integrací dítěte s touto porucho do kolektivu intaktních dětí.

Cílem bakalářské práce je sledování úrovně hrubé, jemné motoriky, grafomotoriky a logomotoriky na začátku a na konci školního roku a jeho následné vyhodnocení. Dále monitoruje přijetí dítěte, které má těžkou vadu řeči do kolektivu a vnímání jeho osobnosti ostatními dětmi. Zkoumá informovanost a postoj rodičů k integraci a jejímu významu.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Komunikace a řeč definice

1.1 Komunikace

Komunikace patří mezi jednu z nejdůležitějších životních potřeb člověka, současně zaujímá významnou roli mimo jiné i v rámci rozvoje jeho osobnosti. Komunikaci možno označit jako proces, který je založen na plynulém koloběhu informací. Při komunikaci se střídají role komunikátora a komunikanta. Komunikátor je ten, kdo iniciuje a komunikant je ten, kdo naslouchá.

Obsah sdělení, respektive to, co je mezi komunikujícími sdělováno, se odborně nazývá komuniké. (Bendová, 2011, s. 7)

Vrcholnou formou komunikace je považována komunikace prostřednictvím slov, tj. komunikace verbální. Považuje se za přirozený způsob komunikace majoritní společnosti. To jest společnosti intaktní=společnost jedinců bez výskytu postižení nebo narušení.

Komunikace ať již v podobě verbální či písemné se spolu s nonverbálními projevy jedince stává klíčovým momentem edukačního procesu. Aby bylo možné na komunikaci mezi učitelem a žákem v rámci výchovně-vzdělávacího procesu stavět, je třeba, aby dítě v tomto ohledu dosahovalo při zahájení školní docházky určité úrovně. (Bendová, 2011, s. 7)

Kvalita verbálního projevu předškolního dítěte je hodnocena jako jeden z faktorů tzv. školní zralosti. Nízká úroveň komunikačních kompetencí, opožděný vývoj řeči mohou být důvodem pro odklad školní docházky. V praxi v základních školách se setkáváme s dětmi, u kterých se objevují více či méně vážná narušení komunikačních schopností. Často se jedná o děti s diagnózou vývojová dysfázie, dysartrie. Vzhledem k dnešnímu trendu integrací dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je třeba, aby pedagogové předškolního a základního vzdělávání měli alespoň orientační znalost o existenci různých poruch, jejich nápravách a práci s jedincem s touto diagnózou.

1.2 Řeč

Základním komunikačním prostředkem je řeč. Jedná se o jednu z kognitivních funkcí, která se vytváří v průběhu vývoje člověka.

Ontogenezi řeči vysvětlujeme jako vznik a vývoj řeči u lidského jedince. (Bytešníková, 2007)

Ontogeneze řeči probíhá v určitých etapách. Meze mezi jednotlivými obdobími nejsou zřetelné. (Korucová, 2002)

Vývoj řeči je složitý proces, který je ovlivňován řadou vnějších a vnitřních faktorů.

Mezi vnitřní faktory, které se podílejí na vývoji řeči patří:

- fyzická vyzrálost
- psychická vyzrálost
- kvalita kognitivních funkcí (paměť, myšlení, pozornost)

Mezi vnější faktory patří:

- sociální prostředí (vliv rodiny, školní instituce)
- výchova
- přiměřenost řečových podnětů
- správný řečový vzor

Zahájení povinné školní docházky pro dítě znamená mimořádnou událost a velký zlom v jeho životě.

Na řeč, respektive na komunikační schopnosti dítěte, jsou ve školním prostředí kladeny poměrně vysoké, ale jeho fyziologickému věku přiměřené nároky. Řeč v rámci edukačního procesu plní nejen funkci komunikační, tj. zprostředkovává dítěti kontakt se sociálním okolím a zajišťuje přenos informací mezi komunikujícími, ale i funkci kognitivní, tj. spolupodílí se na rozvoji symbolického a abstraktního myšlení jedince. Kvalita řeči dítěte a celkově i jeho komunikačních kompetencí, významně ovlivňuje průběh, kvalitu i výstupy vzdělávacího procesu. (Kutálková, 2005)

Podle Lejsky (2003) se rozlišuje ontogeneze řeči na deset stádií. Patří sem:

- období novorozeneckého křiku (5. až 7. týden)
- období broukání a žvatlání (7. týden až 9. měsíc)
- období počátečního porozumění řeči a napodobování (8. měsíc až 1 rok)

- období prvních slov (12. až 18. měsíc)
- období jednoslovných vět (okolo 18. měsíce)
- období segmentace a sémantizace (18. až 24. měsíc)
- období lexémizace (2. až 3. rok)
- období gramatizace (3. až 4. rok)
- období intelektualizace (4. až 6. rok)
- období fixované řeči (od 6. roku)

V období novorozeneckého křiku dítě vydává první zvukové projevy, mezi které nejčastěji patří pláč. Jde o reflexní činnost, kterou dává dítě najevo své pocity. Kolem 6. týdne se mění hlasový projev dítěte, zvětšuje se rozsah hlasu a jeho intenzita.

Nastupuje období broukání a žvatlání. Dítě objevuje možnost melodie, mění výšku a sílu hlasu. Nejprve nastupuje žvatlání pudové, kdy dítě napodobuje slyšené zvuky, výraz obličeje a pohyby. Objevují se první kombinace hlásek jako je P, B, M a samohlásky A. Na něj plynule navazuje žvatlání napodobivé.

Od 8. měsíce přichází období porozumění řeči, kdy dítě začíná postupně spojovat předměty a situace s pojmy. Je to etapa, ve které jedinec začíná rozumět prvním říkankám a prvním pokynům.

V období prvních slov a jednoslovných vět jedním slovem dítě často vyjadřuje celou větu. Vyjadřování je krátké, jednoslabičné nebo dvojslabičné. Dítě chápe význam mluveného slova.

Hranice 3. roku je považována za mezník tzv. období fyziologické nemluvnosti.

V řečovém projevu jedince rozlišujeme 4 jazykové roviny:

1.2.1 Foneticko-fonologická rovina

Výše nazvaná rovina představuje zvukovou stránku řeči. Dítě se jí učí nápodobou. Vývoj této jazykové roviny začíná v období napodobivého žvatlání – 6.-9. měsíc. Správná výslovnost jednotlivých hlásek závisí na celkové úrovni smyslového vnímání, rozumových a napodobovacích schopnostech. Dítě se učí hlásky přirozeně od nejjednodušších po složitější. Narušením foneticko-fonologické roviny se nejvíce projevuje u jedinců s diagnózou vývojová dysfázie, dysartrie.

1.2.2 Lexikálně-sémantická rovina

V této rovině sledujeme pasivní a aktivní slovní zásobu a schopnost zobecňování. (Bytešnicková, 2007)

Tato rovina představuje slovní zásobu, která se rozvíjí po celý život. Základní jednotkou slovní zásoby je slovo. Tvoří základ pro rozvoj myšlení. Řeč dítěte je zpočátku vázána na konkrétní předměty a situace. Slovní zásobu dělíme na pasivní a aktivní. Pasivní slovní zásoba se rozvíjí jako první již od 10. měsíce. Jsou to slova, kterým dítě rozumí a chápe jejich obsah. Aktivní slovní zásoba zahrnuje slova, které dítě používá při verbální komunikaci. Aktivní slovní zásobu nelze vytvářet bez základu pasivní slovní zásoby.

Aktivní slovní zásobu tvoří přibližně 5000-10000 slov. Její velikost ovlivňují různé faktory, např. věk, vzdělání a sociální prostředí. Uvádí se, že pasivní slovní zásoba může být až šestinásobkem aktivní slovní zásoby. (Encyklopedický slovník češtiny, 2002)

1.2.3 Morfologicko-syntaktická rovina

Jedná se o gramatickou rovinu. Tvrdí se, že gramatická rovina verbálních projevů se odráží v mentální úrovni dítěte. Dítě postupně vniká do jazykového systému, učí se tvořit slova, skloňovat, časovat. Důležitým předpokladem pro rozvoj gramatiky je jazykový cit, který lze rozvíjet pouze řečí, čtením.

1.2.4 Pragmatická rovina

Tato rovina je charakterizována jako sociální užití řeči. Děti by měly ve svém vývoji dosáhnout spontánního verbálního projevu. Ten zahrnuje schopnost zřetelně se vyjádřit, dodržování přiměřeného tempa řeči, dodržování pomlky a správného přízvuku. V této rovině je podstatná schopnost člověka se aktivně podílet na konverzaci, schopnost aktivně nonverbálně komunikovat a schopnost udržet téma rozhovoru. (Bytešnicková, 2007)

U dětí s vývojovou dysfází je tato rovina také narušena.

2 Vývojová dysfázie a dysartrie

2.1 Vývojová dysfázie

Jak uvádí Kutálková (1996): „Je to porucha, kde hlavním a prvním příznakem je opoždění řeči. Předpona dys- označuje v terminologii poruchu vývoje, druhá část slova -fázie pochází z řeckého výrazu femi, který znamená vypravuje. Postihuje řeč jako celek. Je to porucha, která postihuje nejen výslovnost, ale i slovní zásobu a gramatickou strukturu řeči. Dysfázie má několik stupňů.“

Nejtěžší stupeň je označován jako nemluvnost. Dítě se vyjadřuje jen pohybem a hlasem, mluvená řeč se nevyvíjí.

Střední stupeň poruchy je označován jako těžká dysfázie, nebo-li částečná nemluvnost. Představuje závažné komunikační postižení, které má mnohdy za následek druhotné omezení rozumových schopností. Řeč se rozvíjí později a pomaleji, jedinec se velmi těžce a pracně učí všemu, co si ostatní děti osvojují jen pomocí napodobování. Stává se, že vývoj se zastaví v určité vývojové etapě a dál nepostupuje.

Lehčí typ dysfázie mnohdy unikne pozornosti rodičů a odborné péči.

Podle toho, která část mozku je postižena rozdělujeme dysfázii na expresivní a receptivní.

Při receptivní dysfázii není jedinec schopen porozumět řeči. Díky tomu stagnuje rozumový vývoj.

Při expresivní dysfázii není narušena složka porozumění řeči a dítě si může vytvořit vnitřní řeč na dobré úrovni. Je možné najít náhradní dorozumívací mechanismy.

Podle Dvořáka 2001 je vývojová dysfázie popisována jako specificky narušený vývoj řeči, který se projevuje menší schopností či úplnou neschopností naučit se verbálně komunikovat, přestože předpoklady pro rozvoj řeči jsou optimální.

Podle Vitáskové, 2005 se v populaci vyskytují poruchy ve vývoji řeči v rozmezí 7 až 14% u dětí předškolního věku a 2% u školáků.

2.1.1 Příčiny

Příčinou vývojové dysfázie je difúzní organické poškození mozku dítěte v prenatálním, perinatálním či raně postnatálním období, tj. do prvního roku věku dítěte. (Bendová, 2011, s.39)

Příčina se nejčastěji nachází ve fungování centrální nervové soustavy. Závisí na zralosti nebo poškození ve střední části reflexního oblouku. Dysfatické děti trpí obvykle lehkou mozkovou dysfunkcí. Prokázalo se několik důvodů: rizikové těhotenství, nízká porodní váha, komplikace při porodu, nedonošenost a celková nevyzrállost. Často se setkáváme s dětmi, u kterých nezralost některé z funkcí vyvolá jen částečné příznaky. (Kutálková, 1996)

Podle Mikulajové a Rafajdusové, 1993 mezi rizikové faktory v prenatálním období patří virová onemocnění, krvácení, užívané léky během těhotenství a úraz. Mezi rizikové faktory v perinatálním a postnatálním období problémy při porodu, inkompatibilita Rh-faktoru, komplikovaná novorozenecká žloutenka, nízká porodní váha, vysoké horečky.

Vývojové poruchy řeči se objevují více u chlapců než u dívek, a to v poměru 4:1. (Škodová a Jedlička, 2003)

2.1.2 Projevy

Primárním příznakem je opoždění řeči. Vývojová dysfázie je diagnostikována u dětí, které překročily 4. rok života a mluví méně než běžné u jejich vrstevníků nebo vůbec.

Narušení řeči se projevuje ve všech jazykových rovinách:

Obsah

Pasivní slovní zásoba svým rozsahem přesahuje aktivní slovní zásobu. U dětí s vývojovou dysfázií je tento rozdíl mimořádně veliký. Děti si vytvářejí svůj vlastní způsob vyjadřování. Řeč lze charakterizovat jako obsahově nebohatou, slovní zásobou chudou, která se pomalu zvětšuje. Jedinec se obvykle domluví, avšak jeho vyjadřování je jednotvárné a nenápadité. (Kutálková, 1996)

Gramatika

V ústní i psané formě se projevují chyby ve skloňování a časování. Nejsou schopny používat aktivně některé slovní druhy, např. předložky, částice. Dysfatické děti špatně rozlišují znělé a neznělé hlásky (B-P, D-T, V-F), tvrdé a měkké souhlásky (DI-DY, TI-TY, NI-NY) a sykavky.

Větná stavba

Věty jsou nerozvité. Slovosled nespĺňuje pravidla rodného jazyka. Věty často nedávají zpočátku smysl.

Výslovnost

Dochází k vynechávání počátečních slabik, nedokončují slova. Při mluvě zaměňují jednotlivá písmena. Dysfatické dítě vysloví hlásku samostatně, ale nedokáže ji správně zakomponovat do slova. Je neschopné odlišit měkké i tvrdé slabiky. Naučení správné výslovnosti je velmi náročné a je nutná její neustálá fixace.

Při hodnocení vychází velký rozdíl mezi verbálními a neverbálními schopnostmi. Úroveň verbálního vyjadřování je značně nižší než bývá intelekt dítěte. (Škodová, Jedlička a kol. 2003)

Děti mají někdy nevyhraněnou lateralitu, hůře rozeznávají barvy a jejich odstíny. Mohou se projevit poruchy pozornosti, soustředění a narušení krátkodobé paměti.

2.2 Dysartrie

Dysartrie představuje jedno z nejtěžších a nejobtížněji korigovatelných narušení komunikačních schopností způsobených narušenou inervací mluvidel (Bendová, 2011, s. 82).

Dysartrie je narušení artikulace jako celku. Současně je narušena prozodie řeči (přízvuk, melodie, tempo, pauzy, hlasitost). Vzniká při organickém poškození centrální nervové soustavy, mozku a mozkových drah. Dysartrie je porucha řeči charakterizovaná špatnou artikulací. Dysartrická řeč vzniká v důsledku onemocnění nervové soustavy, které brání kontrole nad jazykem, hrdlem, rty či plícemi. Jde o závažnou formu narušené komunikační schopnosti. Schopnost čtení, psaní a paměti zůstává ale zachována (Košťálová M. a kol., 2006).

U dítěte s vývojovou dysartrií se nesmí zapomínat rozvíjet i celkový sociální a mentální vývoj dítěte (Lechta , 2002).

Tab. č. 1: Poruchy řeči

Řečová porucha	Četnost v %
Dysartrie	17,3-20,97
Dysgramatismus	5,2-5,24
Opožděný+omezený vývoj řeči	4,47-10,4
Kombinace vad a poruch	5,3

Zdroj: Klenková, 2000

2.2.1 Příčiny

Příčin vývojové dysartrie může být mnoho (toxických, metabolických). Dysartrie může vzniknout v kterémkoliv období života člověka :

1. prenatální období – úrazy matky, infekční onemocnění matky, nedonošenost
2. perinatální období – asfyxie během porodu, krvácení při porodu
3. postnatální období – meningitida, encefalitida, horečnatá onemocnění, nádory mozku
4. pozdější věk – cévní mozkové příhody, nádory mozku, degenerativní onemocnění, roztroušená skleróza (Klenková, 2006)

Podle Böhmeho, 1996 (Klenková, 2006) dysartrie patří do skupiny poruch řeči, které vznikají na základě narušené koordinace řečové motoriky, podmíněné organickými poškozeními centrální nervové soustavy. Je to organické poškození mozku.

2.2.2 Projevy

Ke každému dítěti s poruchou v komunikačním procesu je nutno přistupovat individuálně a respektovat nejen jeho komunikační možnosti, ale i motorické, senzorické a mentální (Bendová, 2011).

Oblast příznaků je velmi rozsáhlá a závisí na typu dysartrie a stupni poruchy. Příznaky jsou:

- poruchy artikulace, pomalé mluvní tempo
- poruchy polykání
- poruchy tvorby hlasu, kvality a jeho síly
- změny napětí artikulačního svalstva

Primárním příznakem je neobratnost mluvidel, kdy dítě se snaží hlásku správně vyslovit, ale pohyblivost mluvidel mu to nedovolí. Jazyk působí ztuhle a nemotorně. Dítě není schopno jazyk dobře ovládat.

3 Motorika

Motorika je souhrn všech pohybů lidského těla, celková pohybová schopnost organismu (Opatřilová, Zámečnicková, 2008). Motorika hraje významnou úlohu ve vývoji dítěte. Je prvním prostředkem v procesu poznávání okolního světa, podílí se na vývoji kognitivních funkcí (Zelinková, 2001)

Motoriku je možno rozčlenit do několika skupin:

- hrubá motorika
- jemná motorika
- grafomotorika
- logomotorika

3.1 Hrubá motorika

Výraz hrubá motorika představuje pohyby celého těla. Patří sem ovládání a držení těla, koordinace horních a dolních končetin. Z hrubé motoriky se odvíjí rozvoj jemné motoriky a z ní grafomotoriky. Pokud se u dítěte při základních pohybových činnostech prokáží nedostatky, je nutné vykonat nápravu formou cvičení pro rozvoj hrubé motoriky.

Motorika novorozence má reflexní základ. Dítě leží na zádech, pohyby jsou nekoordinované, rychlé trhavé, stereotypní. V kojeneckém období se dítě začíná samostatně pohybovat a tím získávat nové podněty. V průběhu batolecího období vymizí lezení a nastupuje chůze. Během předškolního období se nerozvíjí tempo hrubé motoriky tak rychle. Základní pohybové dovednosti, mezi které patří lezení, stoj, chůze, běh, skok jsou téměř zvládnuty. Dochází ke zlepšení koordinace, přesnosti a plynulosti pohybů. To je často využíváno při osvojování sportovních aktivit (Zelinková, 2001).

3.2 Jemná motorika

Jemná motorika navazuje na hrubou motoriku. Je to oblast dovedností, kdy dochází k souhře ruky a jednotlivých částí rukou. Pohyb ruky postupuje od ramene k prstům. Nejlepší vývoj jemné motoriky patří mezi primární předpoklady zvládnutí dovednosti psaní. Jemná motorika se odráží i v oblasti sebeobsluhy (Vágnerová, 1991).

Při procvičování jemné motoriky je nutné brát v úvahu, že nejprve musí být dostatečně rozvinuta hrubá. Prostředkem rozvoje jsou hry s uchopováním věcí, stavění kostek, stavebnic, hra na hudební nástroje, modelování, navlékání korálků (Zelinková, 2001).

3.3 Grafomotorika

„Grafomotorika je soubor psychických činností, které jedinec vykonává při psaní. Psaní není záležitostí psacích pohybů ruky (u postižených osob též nohy, úst), ale je řízeno psychikou.“ (Pedagogický slovník, 1995, s. 73) Grafomotorika je ovlivněna úrovní vývoje jemné a hrubé motoriky, vývojem psychiky a celkovou pohybovou koordinací.

Grafomotorické dovednosti patří v ontogenezi člověka mezi důležité mezníky. Určitá skupina dětí má problémy v grafomotorice. Podle Bednářové, Šmardové, 2011 jsou to např. následující děti:

- děti s nevhodným typem laterality
- děti s ADHD
- děti se smyslovým postižením

Mezi některá procvičování grafomotoriky patří:

- bezpředmětné čárání
- kroužení oběma směry
- svislé vodorovné čáry
- psaní ležaté osmičky
- psaní horního a dolního oblouku a jeho spojení
- vlnovka
- elipsa

Mezi nejužívanější pomůcky patří svazky pracovních listů, které jsou nazývány Šimonovy pracovní listy. Číselná řada těchto listů určuje jejich obtížnost.

Pro hodnocení gramotoriky slouží kresba, která se začíná rozvíjet okolo druhého roku. Grafický projev se vyvíjí a odráží u dítěte rozumové chápání světa.

U dětí školního věku se sleduje písemný projev, který také patří do grafomotoriky

3.4 Logomotorika

Motorika mluvidel je jednou z nejdůležitějších podmínek pro výslovnost. Nedostatky v motorice mluvidel vedou většinou k poruchám výslovnosti. Mají často svůj původ v malé pohyblivosti jazyka a v jeho nesprávné klidové poloze. (Kutálková, 2005)

Cvičení jazyka se provádí formou kroužení, dotýkání se rtů špičkou jazyka střídavě nahoře a dole, před zuby a za zuby apod.

Na začátku nedáváme důraz na rychlost prováděných cviků, ale jejich přesné provedení. (Kutálková, 2005)

4 Integrace

Pojem integrace se odvozuje z latinského slovesa *integrate* (=sjednocovat).

Podle Jesenského, 1998 je pedagogická integrace definována jako dynamický, postupně se rozvíjející proces, ve kterém dochází k partnerskému soužití postižených a intaktních na úrovni vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání. Jestliže má dojít k úspěšné integraci, je nutné splnit několik podmínek. V první řadě je důležité správné rozhodnutí rodiny o začlenění žáka do vzdělávání na základě jeho specifických potřeb do běžné školy. Škola by měla být připravena a mít dostatečné materiální vybavení k zajištění výuky integrovaného žáka. Pedagog by měl mít alespoň orientační znalosti z oboru speciální pedagogiky. Integrace má svá pozitiva i negativa.

Mezi pozitiva integrace patří setkávání žáků se specifickými potřebami se zdravými jedinci v běžných životních situacích. Dochází k podpoře prosociálního chování, základních lidských hodnot. Jedinec se specifickými potřebami se napřed stává součástí třídního kolektivu a následně celé společnosti.

Mezi negativa integrace patří finanční nákladnost. Mnohdy nevhodné umístění žáka do běžné ZŠ.

4.1 IVP

Individuální vzdělávací plán je závazný dokument, který slouží všem, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného žáka. Plán má za úkol sledovat dvě základní roviny.

První rovinou je obsah vzdělávání, určení metod a postupů. Ve druhé rovině se zaměřuje na specifické obtíže a snaží se omezit jejich příznaky. Umožňuje žákovi pracovat podle jeho možností a schopností bez ohledu na učební osnovy. Cílem je najít nejlepší možnou úroveň, na které je integrovaný žák schopen vzhledem k jeho potřebám pracovat. Je směrodatný pro evaluaci a individuální vyučování.

Při vypracování se sledují dva primární cíle, a to krátkodobý a dlouhodobý. Mezi krátkodobé patří, co by měl žák zvládnout v nejbližší době, např. sčítání a odčítání do 100. Mezi dlouhodobé patří nahlížení na jeho výuku jako celku.

IVP zpracovává učitel. Vzniká na základě spolupráce mezi vedením školy, učitelem, rodičem, asistentem pedagoga a speciálním pedagogickým centrem. Učitel

vychází z učebních osnov v rámci nichž může provádět nezbytné úpravy. Integrovaný jedinec si nemusí osvojit učivo v plném rozsahu. IVP obsahuje základní údaje o žákovi, pedagogickou diagnózu, konkrétní úkoly v určitých oblastech, jako je třeba čtení, sluchová a zraková percepce, gramatika. Dále by v něm měly být uvedeny pedagogické postupy, pomůcky, způsob hodnocení a klasifikace, způsob ověřování vědomostí, dohoda o spolupráci s rodiči.

5 Metody práce se dítětem s dysfázií a dysartrií

5.1 Reeducace – postupy, cvičení

Při nápravě je nutno dodržovat pravidelný režim, pevná pravidla, určitý stereotyp. Stereotypy usnadňují správné zapamatování. Je potřeba respektovat bezpodmínečně vývojové etapy. Při přeskočení určité etapy, např. od slov rovnou k říkadlům, není vybudována úplně slovní paměť. U dysfázie je pravidlem nápadná disproporce mezi věkem kalendářním a stupněm zralosti řečových funkcí (Kutálková, 2002, 61 s.). Řeč je často pro dysfatické dítě činnost neúspěšná a vždy obtížná. Je nutno dítěti nechávat prožívat pocit úspěchu na jiném poli lidské činnosti.

Postupy:

Nácvik pozornosti a soustředění obecně - důslednost a pravidelnost v denním režimu, používat pochvalu i za snahu, zvyšování obtížnosti úkolů.

Systematický rozvoj smyslového vnímání - zraková pozornost a diferenciacie (co se změnilo, hledání rozdílů mezi podobnými obrázky), schopnost zrakového členění figura – pozadí (hledání obrázků ve zmeškaných čarách), sluchová pozornost a diferenciacie (slovní kopaná, dítě tleskne na domluvenou slabiku ve slovech, rozlišuje dvě slova lišící se jednou hláskou), hmat a propriocepce (stříhání, lepení, vytrhávání, modelování, rozlišování předmětů poslepu, napodobování pohybů).

Rozvoj paměti – zraková paměť (pexeso), sluchová paměť (poznat písničku podle melodie, básničky), slovní sluchová paměť (hledání dohodnutých slov či chyb ve vyprávění), paměť pro děje, pohybová paměť (říkanky s pohybem) hmatová paměť (hledání stejného předmětu se zavázanýma očima).

Systematický rozvoj motoriky

Pohybová koordinace – koordinace svalových skupin, koordinace pohybů rukou, koordinace rukou a očí (sledování čáry prstem), koordinace rukou a mluvidel

Rytmizační cvičení – vytleskávání slov po slabikách.

Propriocepce a rovnováha – souvisí s rozvojem motoriky a koordinace (sáhnout si se zavřenýma očima na nos, stát na jedné noze).

Kresba a grafomotorika – kresba je dobrým zdrojem informací o příčině potíží. J

Štětečkování – pomocí štětce podpora činnosti svalů tváře a mluvidel

Cviky na jazyk – procvičování pohyblivosti jazyka a jeho posílení

Fixace písmen a slabik – obrázková abeceda, karty s písmenky, skládání slov z dílků

Vojtova metoda – soubor speciálních cvičebních technik

Cílené cviky na posílení svalů (hrubá motorika) a ke zlepšení koordinace pohybů (Kutálková, 2002)

II PRAKTICKÁ ČÁST

6 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumné práce je zjistit vliv školní výuky a zrání na rozvoj motoriky hrubé, jemné, grafomotoriky a logomotoriky žáka s těžkou vývojovou dysfázií a dysartrií (nemluvicí) na začátku první třídy běžné základní školy a na konci školního roku 2013 a zároveň jeho přijetí do kolektivu první třídy a souhlas rodičů s integrací.

6.1 Výzkumné otázky

1. Byl žák s těžkou vývojovou dysfázií a dysartrií s svými vrstevníky přijat do třídního kolektivu?
2. Změnila se úroveň hrubé, jemné motoriky, grafomotoriky a logomotoriky během roku u žáka s těžkou vývojovou dysfázií a dysartrií?
3. Mají rodiče obecně námitky proti integraci?

6.2 Metody výzkumného šetření

Pro dosažení vytčeného cíle testového šetření jsem použila metodu pozorování, sociogram a dotazníkovou metodu. Základním východiskem pro práci je případová studie sledující nemluvicí dítě s těžkou dysfázií a dysartrií v 1. třídě ZŠ po dobu 1 roku. Šetření v září 2012 a v červnu 2013.

Hendl (2005) uvádí, že v případové studii se jedná o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jeho celistvosti.

Průcha, Walterová, Mareš (2003) uvádí, že v sociogramu se jedná o měření mezilidských vztahů v malých skupinách, např. v prostředí třídy.

Hartl, Hartlová (2000) říkají, že dotazníkové metody slouží k hromadnému získávání údajů pomocí písemných otázek. Otázky mohou být uzavřené, polouzavřené a otevřené.

Pozorování je metoda, která spočívá v záměrném sledování dat nebo děje a jejich zaznamenávání. (<http://www.vyzkumy.cz/vyzkumne-metody>)

6.3 Charakteristika výzkumného souboru

Jedná se o základní školu, která čítá přibližně 500 žáků. Třída, kterou chlapec navštěvuje, je se sníženým počtem žáků kvůli integraci. Ve třídě je celkem 19 dětí. Z toho je 7 chlapců a 12 dívek. Chlapec vzhledem k závažnosti postižení má přiděleného asistenta pedagoga na všechny předměty od začátku školního roku. Chlapec JM má individuální vzdělávací plán, podle kterého je vzděláván. Na jeho vypracování se podílela třídní učitelka, asistent pedagoga a SPC pro vady řeči. Asistent pedagoga má vysokoškolské vzdělání učitel 1. stupně. Současně pracuje ve škole jako pedagog volného času v družině. Ve třídě působí tedy jedna učitelka a jeden asistent pedagoga.

6.4 Metodika

Na začátku jsem s chlapcem navázala kontakt a snažila se pochopit a porozumět jeho řeči. Potom jsem chlapce vyšetřovala, dělala s ním testy. Nejdříve jsem mu vše vysvětlila a názorně ještě ukázala na obrázcích. Ujistila jsem se, že chápe instrukce. Testy jsme dělali sami ve třídě, kde byl klid, aby se mohl plně soustředit. Vyšetřování jsem fázovala na kratší časové úseky, max. 15 minut. Video bylo natáčeno v domácím prostředí. Chlapci jsem vysvětlila, proč ho budeme natáčet. V samotném videozáznamu jsou zachyceny dvě ukázky – čtení a mluva. Honzík četl slabikář pro speciální školy a následně řekl základní údaje o sobě. Celý školní rok jsem prováděla kvalitativní výzkum.

7 Případová studie

Vzhledem k ochraně osobních údajů jsem zvolila fiktivní jméno dítěte Jan.

JAN

Chlapec, věk: 7 let a 5 měsíců

7.1 Rodinná anamnéza

Matka – Jiřina, 39 roků, zdráva, má vysokoškolské vzdělání ekonomického a pedagogického směru, pracuje na plný úvazek v MŠ jako učitelka v heterogenní třídě s povolenou integrací. Jan navštěvuje první třídu ZŠ, kde mu pomáhá při vyučování asistent pedagoga. Po skončení vyučování chodí do družiny. Matka nebo jeho sourozenci vyzvedávají Jana v družině. Matka je v každodenním písemném nebo telefonickém kontaktu s asistentkou pedagoga. Sdělují si nejen poznatky z vyučování, ale i projevy chování v kolektivu a ve škole obecně. Pokud se stane doma mimořádná událost matka v písemné formě vše popíše do zavedeného notýsku.

Otec – Martin, 46 let, zdrav, má učňovské vzdělání, pracuje jako OSVČ, vzhledem ke svému povolání do ZŠ téměř nedochází. Jan má oba rodiče rád.

Starší sestra – Jiřina, 13 let, zdráva. Sestra navštěvuje stejnou ZŠ šestou třídu. Zpočátku působila jako prostředník při komunikaci s učitelkou a v družině. S Honzíkem má hezký vztah, má ho ráda a nestydí se za něj v kolektivu.

Starší bratr – Martin, 11 let, zdrav. Chodí do stejné školy jako jeho sourozenci, navštěvuje čtvrtou třídu. Honzíka ve škole chrání, pokud má pocit, že je to nutné. Ale doma někdy vnitřně s Janem soupeří, má pocit, že Janovi je nadřezováno a rodiče nejsou na něj stejně přísní. Tento pocit nedává najevo Honzíkově. Ventiluje ho pouze formou rebelství a vzdorovitosti v postoji vůči rodičům. Své sourozence má rád. V případě delšího odloučení se na sebe vzájemně ptají a stýská se jim.

Oba sourozenci Jiřka i Martin berou svého bratra jako normální dítě.

Vztahy v rodině jsou celkem harmonické.

7.2. Osobní anamnéza

- těhotenství bezproblémové

- předčasný fyziologický porod ve 37. týdnu
- porodní váha 2400g
- dítě nebylo kříšeno a nebylo v inkubátoru

Od narození do 5. měsíce vývoj Honzíka odpovídá zdravému dítěti. Od 6. měsíce po očkovaní černého kašle až do roka a půl byly následkem časté respirační infekty těžšího charakteru.

V 9. měsíci byl hospitalizován kvůli dýchacím problémům na dětském oddělení na JIP v okresní nemocnici. Tam se nakazil salmonelou, která byla doprovázena vysokými horečkami po dobu jednoho měsíce. Pro její těžký průběh musel být převezen do krajské nemocnice na infekční oddělení.

Důsledkem nemocí od 6. měsíce a vysílení organismu došlo k opoždění vývoje. V devíti měsících Jan ještě neležel. Proto od 9. do 11. měsíce s ním byla cvičena Vojtova metoda. Cvičení probíhalo doma 3x denně dle instrukcí MUDr. Vítovcové, rehabilitační lékařky. Díky její aplikaci motorický vývoj následně probíhal v pořádku, chůze v 11 měsících.

Psychický vývoj byl rovnoměrný s lehkými projevy hyperaktivity – lehčí unavitelnost. Rozvoj všeobecných dovedností a inteligenčních schopností byl v normě i podle šetření PPP (= pedagogicko-psychologická poradna) z 19.11. 2009. Honzík zvládl vyšetření bez přítomnosti matky, velmi dobře rozuměl zadávaným instrukcím. Složka pasivního porozumění verbálním pokynům odpovídala věkové úrovni. Aktuální úroveň rozumových schopností se pohybovala v oblasti průměru. V té době Honzík docházel do PPP na trénink EEG – biofeedbacku, který měl podpořit řeč a zlepšit soustředění. Navštívil 40 lekcí Biofeedbacku. Po ukončení lekcí bylo zřejmé, že došlo ke zlepšení soustředění. V zlepšení řeči, ale žádný pokrok nenastal.

Hoch je v logopedické péči od 4 let od 2009, ve foniatrické péči od 2009. První psychologické vyšetření absolvoval v listopadu 2009.

Jeho prvním hlasovým projevem jako u každého zdravého dítěte byl poporodní křik. Kolem 6. měsíce si začal broukat, které přecházelo postupně do žvatlání pudového a od 9. měsíce do žvatlání nápodobivého, typu baba, tata. Po návratu z krajské nemocnice vývoj řeči ustal, jak uvádí matka. Krátké dvouslovné nerozvité, jednoduché věty začal tvořit až ve 3 a půl letech. V září 2009 byl vyšetřen na foniatrii v Plzni, kde

vývoj řeči byl klasifikován jako opožděný vývoj řeči u rizikového novorozence s počátečními znaky dysartrie.

Na základě foniatrického vyšetření mu byl doporučen týdenní diagnostický pobyt matka-dítě v Praze na foniatrické klinice. Pobyt proběhl v lednu 2010, kdy chlapci byly 4 roky 8 měsíců. V té době užíval přibližně 20 slov, občasná slovní spojení – Mama hele, mama ham. Na základě pobytu byla stanovena diagnóza jako opožděný vývoj řeči na podkladě kombinované vývojové poruchy řeči. Byla doporučena logopedická péče v místě bydliště dvakrát měsíčně, foniatrická péče, pravidelné psychologické sledování, event. vedení v SPC. Podle odborníků – neobvyklá kombinace normálního intelektu s tak závažnou vadou řeči. Konečná diagnóza byla postupně stanovena jako těžká vývojová dysfázie a dysartrie. Hoch je levák.

Speciální pedagogické centrum, dále jen SPC, v Plzni navštěvuje od roku 2011, tedy rok před nástupem povinné školní docházky. Na základě doporučení SPC mu byl přidělen asistent pedagoga. V současné době je v péči logopeda, foniatra, rehabilitačního pracovníka a speciálního pedagogického centra pro vady řeči v Plzni (SPC) a v Praze v organizaci alternativní a augmentativní komunikaci (AAK).

7.3 Sociální anamnéza

7.3.1 MŠ

Honzík navštěvoval od čtyřech let normální mateřskou školu. Jeho slovní projev nebyl žádný. Vydával jen neartikulované zvuky a na věci ukazoval. V té době s ním byl ve třídě i jeho starší bratr, který mu pomáhal. Díky tomu adaptace proběhla bez problémů. Honzík rozuměl mluvenému slovu i složitým větným spojení. Pokud dostal několik pokynů za sebou (přines to tam, polož vedle a vrať se s jinou hračkou), dokázal je bez problémů splnit. Kolektiv dětí přijal Honzíka dobře a děti mu pomáhaly. Spolupráce s rodinou byla dobrá. Ve čtyřech letech ještě nebyla nikomu vada nápadná. Po vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně v listopadu 2009 byl jeho vývoj kromě verbální stránky brán v normě.

Jan dostal roční odklad povinné školní docházky na základě šetření PPP v únoru 2011. Stanovisko znělo: „V oblasti rozumových schopností je v neverbální úrovni

situována v pásmu nadprůměru. Vývoj řeči tedy není opožděn v důsledku mentálního handicapu.“ Po uplynutí ročního odkladu nastoupil do normální základní školy.

7.3.2 ZŠ

Honzík se adaptoval v první třídě celkem bez problémů. Asistenta pedagoga měl od prvního dne ve škole. Asistenta pedagoga vybírala škola. Byla vybrána paní učitelka, která měla zkušenosti s integrací ve vlastní třídě z pozice třídní učitelky. Integrace byla schválena na základě doporučení SPC Plzeň z května 2012. Zpočátku mu dělalo potíže zvyknout si na nové prostředí a prosadit se v kolektivu. Orientace ve školních prostorách a řádu byla bez komplikací. První měsíc měl tendenci si stýskat a chtěl se vrátit do mateřské školy. Kolektiv ho přijal velmi hezky a nebyl vyčleňován. Paní učitelka se k němu chovala rovnocenně jako k ostatním žákům. Dostával stejné úkoly na vyřízení, a tak bylo podporováno přirozeně jeho sebevědomí a schopnost vyřídit si věci samostatně. Vzhledem k této skutečnosti si vyžádala třídní učitelka, aby Honzík seděl sám v lavici a asistent pedagoga seděl za ním. Pokud chlapec něčemu nerozuměl, sedl si asistent k němu. S přibýváním učiva si sedl asistent pedagoga vedle chlapce natrvalo.

Asistent pedagoga Honzíkovi četl zadání, opravoval ho při špatném držení psacích potřeb, korigoval držení těla při sezení pro psaní, znova mu opakoval a vysvětloval vyložené učivo, pokud mu Jan nerozuměl. S ohledem na specifickou řečovou poruchu chlapce je český jazyk pro něj jako předmět velmi obtížný. Naopak matematiku velmi dobře chápe a dosahuje nadprůměrných výsledků.

8 Pozorování – jazykové roviny

Honzík byl během několika sezení se mnou a ve škole pozorován a na základě toho byly vyhodnoceny následující roviny.

8.1 Foneticko-fonologická rovina

Na začátku první třídy Honzík nedokázal vyslovit všechny hlásky. Tyto nedostatky se negativně odrážejí v nácviku čtení a psaní. Pokud hláska není správně artikulována, bývá nesprávné i psaní.

Tab. č. 2: Test vyslovování hlásek

	NAPOD OBÍ	ŘEKNE IZOLOVANĚ	UŽÍVÁ SÁM VE SLOVECH	PŘEČTE	SLUCHOVÁ DIFERENCIACE	Hodnocení hlásek CELKEM
SAMOHL ÁSKY	1	1	1	1	1	5
SOUHLÁS KY						
B, P, M	1	1	1	1	1	5
V, F	1	1	0	1	1	4
D, T, N	1	1	1	1	1	5
Ď, ť, ň	1	1	0	0	0	2
C, S, Z	1	0	0	0	0	1
Č, Š, Ž	1	1	1	1	1	5
L	1	1	1	1	1	5
R velární*	1	1	0	1	1	4
Ř	0	0	0	0	0	0
K, G	1	0	0	0	0	1
H	1	1	0	1	1	4
CH	1	0	0	0	0	1
CELKEM	12	9	5	8	8	

* napodobuje a užívá velární „r“

Bodové hodnocení 0 ne

1 ano

Samohlásky používá v plné míře, zřetelně je vyslovuje a sám je používá ve slovech. Největší potíže má se skupinou sykavek „C, S, Z“. Zaměňuje je za „Č, Š, Ž“. Honzík není schopen spontánně měkčit. Hlásku „Ř“ a „CH“ vůbec neužívá. Skupinu hlásek „K, G“ je schopen napodobit jen zřídka.

8.2 Lexikálně-sémantická rovina

Honzík má výrazně menší aktivní slovní zásobu než pasivní, postrádá verbální pohotovost a obratnost. Jan rozumí všem výrazům, které se používají v první třídě a v běžném životě odpovídajícím jeho věku. Pasivní slovní zásoba je bez problému, význam slov chápe adekvátně. Chlapec rozumí obsahové stránce řeči a významu slov. Chápe a realizuje pokyny se více úkoly. Např.: Jdi do pokoje, vezmi si tužku, přines do kuchyně, otevři tašku a dej ji do penálu. Pokud něco nechápe, ptá se svou řečí nebo neverbální mimikou – úsměv, kývnutí hlavou, gesta. Např.: Když chce jít na počítač, ukazuje psaní na klávesnici oběma rukama.

Na otázky odpovídá jednoslovně nebo dvouslovně svou řečí.

Jednoslovné věty typu: Víím. Umím. Ano.

Dvouslovné věty typu: Chci ven. Mami, ham. Martinka spí?

Tab. č.3: Test lexikálně-sémantické roviny

Lexikálně-sémantická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Pozná a určí nesmysl na obrázku	0	0	1
Chápe a realizuje dlouhé pokyny	0	0	1
Správně používá slova ano, ne	0	0	1
Chápe protiklady	0	0	1
Zařazuje pod nadřazené pojmy	0	1	0
Poslouchá pohádky, chápe děj	0	0	1
Spontánně vypráví pohádku podle obrázku	1	0	0

Přiřadí, co k sobě patří	0	0	1
Přiřadí, co k sobě patří, vysvětlí to	1	0	0
CELKEM	2	1	6

Bodové hodnocení 0 ne

1 ano

Tab. č.4: Stav slovní zásoby

	Aktivní slovní zásoba	Pasivní slovní zásoba
Onomatopoeia	50	100%
Jednoslabičná slova	100	100%
Dvouslabičná slova	200	100%
Víceslabičná slova	70	100%

Zkoušela jsem s Honzíkem dvacet obrázků, které měl pojmenovat na otázku: Co je to? Obrázky znázorňovaly: tužka, dárek, slunce, vejce, duha, ananas, lampa, strom, koza, žába, pes, motýl, kráva, okno, slepice, jahoda, nůžky, balon, dům. Z dvaceti slov srozumitelně pojmenoval. Osm obrázků znělo špatně srozumitelně, např. jahoda – hoda, houba – ouba. Tři obrázky pojmenoval formou onomatopoeia, např. žába – kvak, kráva – bu, bu. Ukázalo se, že mluva pro neznalce je velmi těžko dekodovatelná.

8.3 Morfologicko-syntaktická rovina

Chlapec je neobratný v tvarosloví a větosloví. Větu skládá dvouslovnou a trojslovnou, neužívá předložky, spojky a zvrtné „se“. Např.: Mami, já ven. Martinka spí? Má oslabený jazykový cit. V řeči používá podstatná jména, slovesa, někdy přídavná jména, číslovky. Ostatní slovní druhy téměř nepoužívá, ale rozumí jejich významu. Vědomě nečasuje a neskloňuje. Pokud náhodně použije, je to jen důsledkem nápodoby. Rozvité souvětí nevytvorí.

Tab. č. 5: Test na morfologicko-syntaktickou rovinu

Morfologicko-syntaktická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Skloňuje	1	0	0
Užívá čas minulý, přítomný, budoucí	0	0	1
Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem	0	0	1
Užívá všechny druhy slov	1	0	0
Mluví gramaticky správně	1	0	0
CELKEM	3	0	2

Bodové hodnocení 0 ne

1 ano

Zkoušela jsem s Honzíkem zjišťovat jeho úroveň jazykového citu podle testu Žlaba. Tento test byl založen na přiřazování ukazovacích zájmen – ten, ta, to k podstatným jménům, např. teta – ta teta, pes – ten pes. Druhý úkol je přechylování mužských povolání na ženská, např. krmič – krmička, učitel – učitelka. Třetí úkol je, že na otázku musí odpovědět přídavným jménem. Např.: Jak se říká člunu s motorem? Je to člun jaký? Motorový.

Tento test byl pro Honzíka tak obtížný, že nedokázal splnit ani jeden úkol.

8.4 Pragmatická rovina

Honzík je velmi společenský, má rád spolužáky a vystupuje před kolektivem bez obtíží. K dorozumívání používá jednoslovné nebo dvouslovné srozumitelná výrazy, gesta, mimiku a pohyby těla. Z kolektivu není vyčleňován, ale předpokládá se, že časem nastane komunikační problém mezi vrstevníky. Potíže nastávají v kolektivu dospělých, kteří chlapce neznají. Honzík si začíná uvědomovat svoji odlišnost. Pokud okolí nerozumí chlapcově mluvě, je mu to líto.

Když je chlapec ve škole vyvolán ke čtení, čte pouze jednotlivá písmena a nerozumí obsahu. Je nutné, aby mu asistent pedagoga přečetl celý text.

Doma čte slabikář pro speciální školy, kde text je jednodušší. Fixace slabik probíhá s větším úspěchem. Je schopný text přečíst tak, že mu ostatní posluchači

rozumějí. On sám text, který přečetl, chápe. To svědčí o dobré vnitřní řeči a poruše expresivního charakteru, kdy úroveň verbálního projevu je mnohem nižší, než dopovídá intelektu a neverbálním schopnostem.

Tab. č. 6: Test na pragmatickou rovinu

Pragmatická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Řekne své jméno a příjmení	0	0	1
Spontánně informuje o zážitcích, pocitech, přáních	0	0	1
Předá krátký vzkaz	0	0	1
Dokáže zformulovat otázku	1	0	0
Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, událost	0	1	0
CELKEM	1	1	3

Bodové hodnocení 0 ne

1 ano

9 Vlastní šetření motoriky

Chlapec při šetření dobře spolupracoval a některá cvičení bral jako zábavu a bavila ho. Byl sledován v průběhu jednoho školního roku.

9.1 Úroveň motoriky v září 2012 a v květnu 2013

9.1.1 Hrubá motorika

Na začátku školního roku jsem pozorovala chlapce při běžných činnostech a při sportovních aktivitách ve škole. Hoch působil lehce nemotorně a těžkopádně. Při chůzi se brzy unavil. Postoj těla naznačoval vadné držení těla. Při sezení ve škole nedržel v rovině páteř, ulevoval si léháním na lavici.

Při sportovních aktivitách preferoval levou stranu. Míč házel levou rukou a chytil ho oběma, míč kopal levou nohou.

Během roku chlapec začal navštěvovat rehabilitační oddělení Klatovské nemocnice a.s. Při podrobném kineziologickém vyšetření bylo objektivně zjištěno:

- vadné držení těla
- mírná asymetrie záhlaví – preference levé strany
- předsunutá držení hlavy
- povolená břišní stěna
- oboustranné plochonoží

Rehabilitačním lékařem bylo doporučeno individuální cvičení chlapce. Pro nápravu byl vypracován dlouhodobý metodický plán cvičení:

- Vojtova reflexní lokomoce k posílení trupového svalstva
- cvičení senzomotoriky, stability a koordinace pohybů

Jan po pravidelném cvičení začal být obratnější. Jeho držení těla se zlepšilo. Cvičení jsem se pravidelně zúčastňovala s ním. Byly viditelné pokroky. Při procházkách mu chůze přestala činit potíže, zmírnila se jeho unavitelnost. Zlepšila se koordinace horních a dolních končetin, dokázal lépe propojit pohyb svého těla, např. současný pohyb rukou a trupu. Pravidelností cvičení dosáhl i určitého stupně zrychlení. Cvičí 1x týdně jednu hodinu v rehabilitačním zařízení. Během rehabilitační hodiny v části

cvičení Vojtovy metody, často při masáži usíná. Ve škole po cvičení bývá často unavený a nesoustředěný.

Rodina dostává instrukce k provádění cviků ústně se schématickými obrázky. Cvičí s ním 3x denně půl hodiny (ráno před snídaní, po návratu ze školy, večer před večeří). Denně cvičí jeden a půl hodiny včetně sobot a nedělí.

Tab. č. 7: Test hrubé motoriky

TEST	2012 září (věk 7 let a 4 měsíce)			2013 květen (věk 8 let)		
	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Chůze po čáře	0	0	1	0	0	1
Poskok na jedné noze	0	1	0	0	0	1
Přejít přes kladinu	1	0	0	1	0	0
Stoj se zavř. očima	0	1	0	0	0	1
Stoj na 1 noze	1	0	0	0	0	1
Přeskok přes překážku	0	1	0	0	1	0
Chytání míče s tlesknutím	1	0	0	1	0	0
Hod míčem	1	0	0	0	0	1
CELKEM	4	3	1	2	1	5

Bodové hodnocení: 0 nedostal bod

1 ohodnoceno

Při porovnání výsledků testu hrubé motoriky ze září 2012 a z května 2013 vyšlo, že na začátku šetření nezvládl 4 disciplíny (přejít přes kladinu, stoj na 1 noze, chytání míče s tlesknutím, hod míčem) z 8, na konci sledovaného období nezvládl pouze 2. Došlo ke zlepšení ve 2 činnostech. Na začátku šetření zvládal samostatně pouze 1 úkon, na konci zvládal samostatně již 5 úkonů z 8. Např.: Na začátku šetření „stoj na jedné noze“ nezvládl v klidu, vyrovnával rovnováhu pohybem rukou, přesto si musel chvílemi stoupnout na obě nohy. Na jedné noze vydržel stát pouze při napočítání do 10. Na konci výzkumu vydržel stát na jedné noze po celou dobu v klidu bez dopomoci horních končetin s počítáním až do 50.

Jan se zlepšil a úkony, které nezvládal vůbec nebo s dopomocí, začal zvládat samostatně. Podle mého názoru se na velkém zlepšení značně podílela cílená rehabilitační péče. Hrubá motorika dosáhla zlepšení jak na poli kvalitativním, tak kvantitativním.

9.1.2 Jemná motorika

Jan na začátku školního roku 2012 byl schopen se normálně obléci kromě zapínání knoflíku na kalhotách a zavázání tkaniček u bot.

Zkoušeli jsme spolu různé aktivity, jako je navlékání korálků, skládání papíru, vystřihování. Přesné skládání papíru nezvládal, sypání různých materiálů do nádob s různě širokými hrdly bylo pro něj náročné. Pokud ho činnost nebavila a nešla mu, musel být motivován a musela jsem mu pomáhat. Puzzle či mozaiky skládal velmi rychle s minimem chyb.

Obrazce dokázal vystřihnout s dopomocí, manipulace s nůžkami byla horší vzhledem k používání levé ruky.

Při šetření v květnu 2013 při sebeobsluze si Honzík již dokázal zapnout knoflík, ale stále se nepodařilo zvládnout zavazování bot. Přesnost při skládání papíru se příliš nezlepšila.

Tab. č. 8: Test jemné motoriky

TEST	2012 září (věk 7 let a 4 měsíce)			2013 květen (věk 8 let)		
	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Navlékání korálků	0	0	1	0	0	1
Stříhání	0	1	0	0	0	1
Skládání papíru	1	0	0	0	1	0
Zapínání knoflíků	1	0	0	0	0	1
Zavazování tkaniček	1	0	0	1	0	0
Skládání puzzle	0	0	1	0	0	1
Sypání kamínků do různých nádob	0	1	0	0	0	1
CELKEM	3	2	2	1	1	5

Bodové hodnocení: 0 nedostal bod

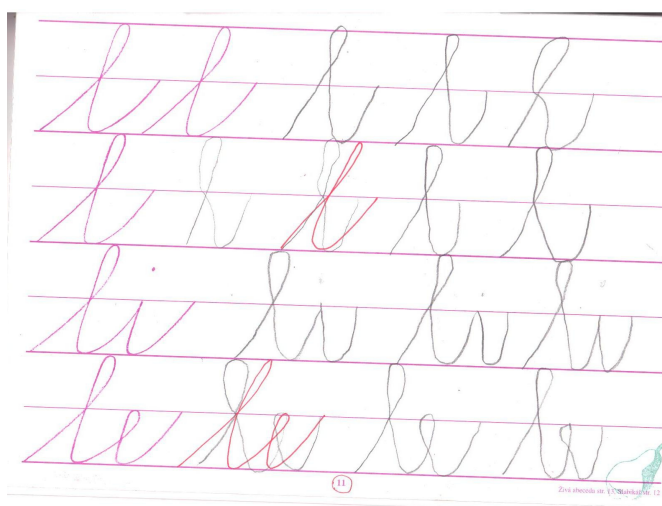
1 ohodnoceno

Při srovnání výsledků testu jemné motoriky ze září 2012 a z května 2013 vyšlo, že na začátku šetření nedokázal 3 disciplíny (skládání papíru, zapínání knoflíků, zavazování tkaniček) ze 7, na konci sledovaného období nezvládl pouze 1, a to v sebeobsluze – zavazování tkaniček. Došlo ke zlepšení ve 2 činnostech. Na začátku šetření zvládal samostatně pouze 2 úkony, na konci zvládal samostatně již 5 úkonů ze 7. V celkovém porovnání výsledků v testu jemné motoriky je opět zlepšení.

9.1.3 Grafomotorika

Honzík je levák. Při vstupu do 1. třídy nezná žádná písmena a nedokáže je napsat. Uchopení psacího náčiní není správné. Ruka pro kreslení a psaní není uvolněná. Je nutné uvolnit ruku a odstranit křečovitě držení tužky různými cviky zaměřenými na prsty, zápěstí a předloktí. Psaní musí být fázováno na kratší časové úseky kvůli únavě. Domů dostává pracovní listy, kde obtahuje, snaží se vybarvovat bez přetahování a kreslí podle předlohy (kolečko, křížek, trojúhelník). Ve škole se učí psát a používat všechny čtyři typy písma – malá, velká, psací, tiskací.

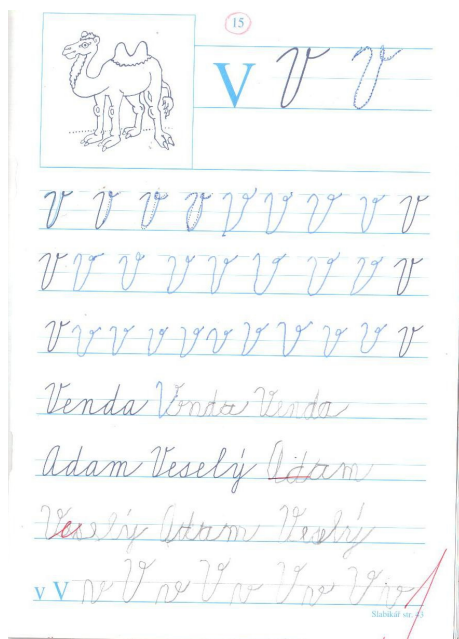
Obr. č. 1: Návčik písmene „L“

V květnu 2013 na konci sledovaného období Honzík již umí správně držet a používat psací pomůcky. Psaní je čitelné a úhledné. Během vyučování již není nutné

začleňovat chvíle pro odpočinek. Používá všechny typy písma. Ani na konci školního roku nezvládá rozeznávání a pojmenování základních barev bez přirovnání, např. žlutá jako sluníčko.

Obr. č. 2: Návčik písmene „V“

Tab. č. 9: Test grafomotoriky

TEST	2012 září (věk 7 let a 4 měsíce)			2013 květen (věk 8 let)		
	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Čára svislá	0	0	1	0	0	1
Spodní smyčka	1	0	0	0	0	1
Spirála	1	0	0	0	0	1
„zuby“	0	1	0	0	0	1
Vlnovka	1	0	0	0	0	1
CELKEM	3	1	1	0	0	5

Bodové hodnocení: 0 nedostal bod

1 ohodnoceno

Honzík se učil psát ve stejném časovém sledu jako ostatní děti. Začínal jednoduchými čarami s pomocnou linkou v sešitě. Ta mu pomáhala udržet linii a výšku malovaných obrazců. Ruka nebyla dostatečně uvolněná z malování ze školky, a tak na

začátku školního roku v září 2012 nezvládl z 5 hodnocených úkolů 3, a to spodní smyčku, spirálu a vlnovku. Na konci šetření v květnu 2013 Honzík získal při hodnocení plný počet bodů za úplné zvládnutí úkolů v grafomotorice.

Tab. č. 10: Test spontánní kresby

TEST	2012 září (věk 7 let a 4 měsíce)			2013 květen (věk 8 let)		
	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Čáranice	0	0	1	0	0	1
Postava – hlava, trup, končetiny	0	1	0	0	0	1
Postava detaily	1	0	0	0	0	1
Domeček	0	1	0	0	0	1
CELKEM	1	2	1	0	0	4

Bodové hodnocení: 0 nedostal bod

1 ohodnoceno

Také spontánní kresba vykazuje na konci výzkumného období stoprocentní zlepšení.

Tab. č. 11: Test návyků při kreslení

TEST	2012 září (věk 7 let a 4 měsíce)			2013 květen (věk 8 let)		
	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Návyky při kreslení						
Držení tužky	0	0	1	0	0	1
Postavení ruky	0	1	0	0	0	1
Uvolnění ruky, tlak na podložku	1	0	0	0	0	1
Plynulost tahů	1	0	0	0	0	1
CELKEM	2	1	1	0	0	4

Bodové hodnocení: 0 nedostal bod

1 ohodnoceno

Na začátku školního roku v první třídě Honzík nadržel správně tužku, jeho postavení ruky bylo křečovitě a bylo nutno provádět uvolňovací cviky. Honzík je levák.

Asistentka mu musela ukázat i správné natáčení sešitu. Tahy byly kostrbaté a napojované. Písmo bylo neúhledné. Během psaní ho brzy bolela ruka a nechtěl už psát. Bylo potřeba sjednat nápravu, a tak domů dostával navíc grafomotorické listy na uvolnění ruky. Denně psal navíc stránku formátu A5 s různými čarami a znaky. Zanedlouho se dostavily výsledky. Písmo získalo správný sklon a tahy byly plynulé. Grafomotorický projev dle výsledků testů se celkově zlepšil.

9.1.4 Logomotorika

Při vyšetření svalového testu orofaciální oblasti jsem pomocí testu v září 2012 a v květnu 2013 zjistila následující hodnoty.

Tab. č. 12: Test logomotoriky

TEST	2012 září (věk 7 let a 4 měsíce)	2013 květen (věk 8 let)
Logomotorika	Body	Body
Zvedání obočí	1	1
Mračení	1	1
Zavírání víček	3	3
Nafouknutí tváře	2	4
Špulení rtů	2	3
Táhne rty a koutek nahoru a do stran	2	3
Táhne rty a koutek dolů a do stran	2	3
CELKEM	13	18

Tab. č. 13: Legenda k tab. č. 12 k hodnocení testu logomotoriky

Hodnocení pohyblivosti obličejových svalů	
0	žádný pohyb
1	záškub
2	pohyb s dopomocí
3	pohyb v gravitaci
4	pohyb proti odporu
5	pohyb proti silnému odporu

Jak ukazuje tabulka, Jan se zlepšil ve čtyřech oblastech, u ostatních je nález stejný. Celkově se logomotorika zlepšila.

Náprava vznikla pomocí:

- dechová gymnastika, nácvik rytmizace
- měkké techniky orofaciální oblasti
- cvičení oromotoriky a hybnosti mluvidel
- instruktáž hlasové hygieně

10 Individuální vzdělávací plán (IVP)

10.1 IVP

IVP vypracovala třídní učitelka. Na jeho tvorbě se ještě podílely ředitelka školy a asistentka pedagoga. Jako podklad sloužily závěry se speciálně pedagogického a psychologického vyšetření. Ve třídě na základě integrace je od začátku školního roku menší počet žáků než v jiných třídách.

S tímto plánem jsou seznámeni rodiče dítěte, domluvila se vzájemná spolupráce, používání shodných metod ve výchovně vzdělávacím procesu a průběžná kontrola plnění vytčených cílů v jednotlivých měsících. Rodiče jsou v každodenním písemném kontaktu s asistentkou pedagoga.

Rodiče zajistí chlapci pravidelný denní režim, budou s ním rozvíjet slovní zásobu, rozlišovat pravolevou orientaci, procvičovat barvy, uvolňovat ruku. Narýsují Honzíkovi pomocné linky do sešitů, budou nacvičovat správné držení tužky. Postupně během roku bude Jan přecházet od globálního čtení ke čtení po slabikách. Pro správné vzdělávání je třeba pravidelné každodenní plnění daných úkolů.

V komunikaci učitel bude volit jednoznačně položené otázky s možností odpovědi ano či ne. Honzík je nutné často chválit a posilovat sebevědomí. Je nutné nepřetěžovat CNS, zařazovat relaxační chvílky.

Asistent pedagoga bude pomáhat Honzíkovi při vyučování. Míra pomoci bude záviset na potřebách žáka a na dohodě s vyučujícím. Základním úkolem asistenta bude pomáhat Honzíkovi při osvojování a procvičování učiva a usměrňování jeho pozornosti. Společně budou procvičovat sluchovou analýzu a syntézu slov. Bude dohlížet, aby měl žák poznamenané úkoly k domácí přípravě. Žáka bude průběžně hodnotit (pochvala, povzbuzení, ocenění snahy, ale i upozornění na nedostatky v práci a chování).

V IVP chybí, jak bude kontrolováno jeho plnění a pak následná náprava, pokud bude nutná.

Tab. č. 14: IVP pro český jazyk

ČESKÝ JAZYK		
Učivo		Časové rozvržení
Komunikační a slohová výchova		
Čtení	Sluchová a zraková příprava	IX
	Pravolevá a prostorová orientace	
	Analýza a syntéza slabik a slov	
	Vyvození hlásek a písmen A, O, E, U, I	
	Technika čtení slabik	X
	Přechod k vázanému spojování slabik ve slovo	
	Zvyšování plynulosti čtení	XI
	Orientace v textu	III
	Společná četba	IV
	Správný přízvuk a dýchání	
	Hlasité a tiché čtení	
	Vyvození hlásek a písmen M, L, S, P, T	X
	Vyvození hlásek a písmen J, Y, N	XI
	Vyvození hlásek a písmen D, K, R, V, Z	
	Hláška a písmeno H, Š, C, Č, B, Ž	XII
Hláška a písmeno Ř, G, F, CH	I	
Naslouchání	Udržení pozornosti při náslechu	V-VI
	Nezasahování do projevu mluvčího	
	Udržení kontaktu očima	
	Aktivní naslouchání, zapamatování si	
Mluvený projev	Tvorba hlasu, výslovnost, dýchání	Celý rok
	Vyjadřování v dané komunikační situaci – pozdrav, oslovení, omluva, prosba, poděkování	
	Gesta, mimika	
Vypracování podle obrázků a zkušeností	Kladení otázek	Celý rok
	Srozumitelná mluva	

Písemný projev	Základní hygienické návyky při psaní (sezení, držení psacího náčiní, sklon sešitu, úprava pracovní plochy)	Celý rok
	Kresebné cviky k uvolnění ruky a psaních jednotlivých prvků písmen a číslic (čáry, oblouky, zátrhy, ovály, kličky, vlnovky)	
	Opisování dle předlohy, přepis	
	Napojování písmen, psaní slabik, slov a písmen	
	Psaní znamének a číslic	
	Velké písmeno u vlastních jmen a na začátku věty	
	Základy rukopisu – čitelnost, úhlednost, úprava	
	Individuální náprava chyb	
Jazyková výchova		
Zvuková stránka jazyka	Sluchové rozlišení hlásek – výslovnost samohlásek, souhlásek	IX
	Modulace souvislé řeči – tempo, intonace, přízvuk	
Slovní zásoba a vytvoření slov	Slova a pojmy, význam slov	X-VI
Tvarosloví	Tvary slov	Podle aktuálních písanek
Skladba	Věta, užití znamének	Celý rok
Literární výchova		
Poslech literárních textů	Předčítání, audionahrávky dětských textů	Celý rok
	Vyjádření postoje ke knize	
	Co rádi posloucháme a čteme	
Tvořivé činnosti s literárním textem	Rytmizace	Celý rok
	Přednes vhodných kratších básní	
	Znalost přísloví a hádanek	
	Vyprávění pohádky podle série obrázků	
	Dramatizace pohádky	
	Volná reprodukce přečteného nebo	

	slyšeného textu	
Základní literární projevy	Úvodní návštěva městské knihovny	Celý rok
	Próza a poezie - rozlišení	
	Spisovatel, básník, ilustrátor – kdo je kdo?	
	Loutkové a maňáskové divadlo	
	Kniha, časopis, encyklopedie - rozlišení	

Tab. č. 15: IVP pro matematiku

MATEMATIKA		
Učivo		Časové rozvržení
Číslo a početní operace		
Přirozená čísla 1-5	Číselná řada, posloupnost	IX-X
	Počítání předmětů v souboru, doplňování prvků do daného počtu	
	Numerace 1-5	
	Psaní číslic 1-5	
	Sčítání a odčítání	
Přirozená čísla 0-6	Číselná osa	XI
	Zavedení čísla 0	
	Sčítání a odčítání do 6, slovní úlohy	
Přirozená čísla do 10	Psaní číslic 7-10	XII
	Sčítání a odčítání, číselná osa, rozklad, slovní úlohy	
	Automatizace spojů sčítání a odčítání v oboru do 10	
Přirozená čísla do 20	Číselná osa, psaní čísel 11-20	I-II
	Sčítání a odčítání do 20 bez přechodu 10	
	Slovní úlohy	
Opakování získaných vědomostí	Matem. hádanky, hry, soutěže	II
	Úvod k přechodu + a – přes desítku	
Závislosti, vztahy a práce s daty		
	Porovnávání množství a velikosti	III-V
	Znaménka <, >, =	

	Počítání s penězi	
	Placení s penězi	
	Posloupnost čísel 0-20 a zpět	
	Slovní úlohy	
	Opakování	VI
Geometrie v rovině a prostoru		
	Orientace v prostoru	IX-XII
	Rovinné útvary	
	Tělesa kolem nás - úvod	I
	Metr – jednotka délky, měření na metry, praktické využití	II-V
	Tělesa – využití v praxi	

Tab. č. 16: IVP pro prvouku

PRVOUKA		
Učivo		Časové rozvržení
Místo, kde žijeme		
	Jsem školák, škola žák, chování ve škole a mimo školu	IX-X
	Osobní hygiena, úklid a čistota ve škole	
	Pořádek ve školních věcech	
Člověk a jeho zdraví		
	Dopravní situace, cesta do školy	IX-X
	Bezpečnost a orientace v prostoru	
Rozmanitost přírody		
Lidé a čas	Podzim v přírodě	X-XI
	Počasí	
	Likvidace odpadků	
Lidé kolem nás	Rodina – příbuzenské vztahy	X-XI
	Práce v domácnosti	
	Zaměstnání rodičů a další	
	Obchody a nákupy	
	Na poště	
	Orientace v místě bydliště	

Lidé a čas	Zima v přírodě	XII-I
	Délka dne a noci	
	Počasí	
	Tradice Vánoc	
	Zimní sporty	
Lidé kolem nás	Lidské tělo, hygiena	XII-I
	Režim dne, zdravá výživa	
	U lékaře, první pomoc	
Lidé a čas	Jaro v přírodě	II-III
	Tradice Velikonoc	
Lidé kolem nás	Zájmy žáků	III-IV
	Pracovní dny a dny pracovního volna	
	Volba povolání	
Lidé čas	Léto v přírodě	IV-V
	Volný čas, dovolená, odpočinek	
	Shrnutí učiva, orientace v čase	V-VI

11 Sociogram

Je jedna z diagnostických metod, která mapuje vztahy mezi žáky ve třídě. Ti odpovídají na otázky, které jsou buď kladného nebo záporného charakteru (Gavora, 1999). Sociogram je grafické znázornění společenských vztahů v malých skupinách. Může monitorovat sympatie a antipatie ve sledovaných skupinách.

11.1 Šetření pozitivního a negativního sociometrického statusu dítěte

Při šetření jsem si vybrala kolektiv třídy, kterou navštěvuje v rámci integrace Honzík s diagnosou těžké vývojové dysfázie a dysartrie. Skupina má 19 dětí, z toho je 8 chlapců a 11 dívek. Výzkum byl prováděn během vyučování českého jazyka první hodinu tedy v době, kdy děti nebyly unavené.

Každé z dětí dostalo tři listy papíru, které muselo podepsat celým jménem. Na dvou listech byla otázka kladná a třetí obsahovala záporný postoj. Děti měly napsat na každý list jména svých spolužáků, které byly odpovědí na otázku. Mohly uvést jedno nebo více jmen.

Otázky zněly:

1. S KÝM ZE TŘÍDY RÁD KOMUNIKUJEŠ?
2. KOHO ZE TŘÍDY BYS POZVAL NA OSLAVU SVÝCH NAROZENIN?
3. KOMU ZE TŘÍDY BYS NEPŮJČIL OBLÍBENOU HRAČKU?

Odpovědi sloužily k určení sociometrického statusu, který určuje postavení jedince ve sledované skupině a ukazuje jeho výši popularity. Pozitivní sociometrický status je poměrem součtu získaných kladných voleb k maximu možných obdržených voleb. Negativní sociometrický status je poměrem součtu získaných záporných voleb k maximu možných negativních voleb (Kohoutek, 2009).

Život ve třídě má většinou dvě roviny – pedagogickou a sociální. Třída představuje formální skupinu, která byla vytvořena za určitým účelem. V ní vznikají sociální vazby, které mohou jedince ovlivňovat v budoucím konání a jednání.

11.1.1 Otázka S KÝM ZE TŘÍDY RÁD KOMUNIKUJEŠ?

V této otázce nejvíce hlasů získala dívka s celkovým počtem 10 voleb. Další v pořadí bylo 8 voleb a 6 voleb. První tři místa obsadily dívky. Na 4. místě spolu s dalšími dvěma hochy se umístil sledovaný Honzík M. s počtem voleb 5. Bylo překvapení, že i přes jeho handicap s ním jsou schopni spolužáci komunikovat a rádi s ním povídají a nevyčleňují ho z kolektivu.

Tab. č. 17: Otázka: S kým ze třídy rád komunikuješ?

HODNOTITEL	HODNOCENÝ ŽÁK													Vypsané volby	PSS=p/N-1						
	Anežka	David	Dominik	Honza	Jan	Julie	Kačka	Kaňa	Kájina	Karolína	Lída	Manuel	Radek			Simona	Sárka I.	Sárka II.	Štěpán	Tobiáš	Vendula
Anežka							x	x	x	x		x		x					x	7	0,333
David		x										x								3	0,066
Dominik																	x			1	0
Honza		x										x								5	0,222
Jan				x														x		2	0,278
Julie																				3	0,222
Kačka																				6	0,333
Karla																				2	0,444
Kájina																				4	0,278
Karolína																				6	0,556
Lída																				2	0,222
Manuel																				4	0,333
Radek																				0	0
Simona																				5	0,444
Sárka I.																				6	0,167
Sárka II.																				5	0,066
Štěpán																				4	0,278
Tobiáš																				7	0,167
Vendula																				10	0,167
Získané volby	6	1	0	4	5	4	6	8	5	10	4	6	0	8	3	1	5	3	3		

11.1.2 Otázka KOHO ZE TŘÍDY BYS POZVAL NA OSLAVU SVÝCH NAROZENIN?

Nejvíce hlasů v této otázce dostala jiná dívka s celkovým počtem voleb 8. Další postavení bylo 7 voleb a 6 voleb. Na 4. místě, jako v první otázce, se umístil Honzík M. s počtem voleb 5. Při šetření jsme zjistili, že se zde vytvořily dvě sociální skupiny, kdy kluci zvali převážně na svoji oslavu kluky a dívky zase dívky. U Honzíka M. z 5 voleb byly 4 volby od spolužáků-kluků. Jan získal v obou dvou otázkách pozitivní sociometrický status.

Tab. č. 18: Otázka: Koho ze třídy bys pozval na oslavu svých narozenin?

HODNOTITEL	HODNOCENÝ ŽÁK																Vypsané volby	PSS=p/N-1				
	Anežka	David	Dominik	Honza	Jan	Julie	Kačka	Katka	Kájina	Karolína	Lída	Manuel	Radek	Simona	Šárka I.	Šárka M.			Štěpán	Tobiáš	Vendula	
Anežka																				2	0,444	
David				x	x																6	0,066
Dominik																					2	0
Honza					x																8	0,278
Jan				x																	3	0,278
Julie																					3	0,111
Kačka				x	x																9	0,333
Karla																					2	0,222
Kájina																					1	0,167
Karolína																					4	0,389
Lída																					5	0,333
Manuel																					3	0,167
Radek																					0	0,111
Simona																					6	0,333
Šárka I.																					4	0,222
Šárka II.																					5	0,066
Štěpán																					4	0,389
Tobiáš																					4	0,222
Vendula																					4	0,167
Získané volby	8	1	0	5	5	2	6	4	3	7	6	3	2	6	4	1	7	4	4	3		

11.1.3 Otázka KOMU ZE TŘÍDY BYS NEPŮJČIL OBLÍBENOU HRAČKU?

Tato otázka zjišťovala negativní sociometrický status. Vyjadřovala míru odmítání jedince skupinou. Výsledek vyšel velmi překvapivě. Z 19 tázaných dětí 12 dětí označilo Radka M. a na druhém místě se umístil Dominik Š. s počtem voleb 10. Radek M. je osoba, která získala největší negativních počet voleb. Ze sociologického výzkumu je tato pozice označována jako černá ovce, antihvězda nebo antistar (Kohoutek, 2009).

Radek M. přišel do třídy až v druhém pololetí a podle výsledků se zdá, že do kolektivu se úplně nezačlenil.

Dominik Š., který skončil na druhém místě, má poruchu chování, která se projevuje nekontrolovatelnými výbuchy agrese, vzteku a vzdoru.

Sledovaný Honzík M. dostal pouze jednu negativní volbu, a to od dívky, která dala negativní volbu všem chlapcům. Ukázalo se, že děti ve třídě ho mezi sebe přijímají, protože nevybočuje z běžných norem - je to dítě, které neublízuje, není nebezpečné, nevypočitatelné, neagresivní a nemá nepředvídatelné chování.

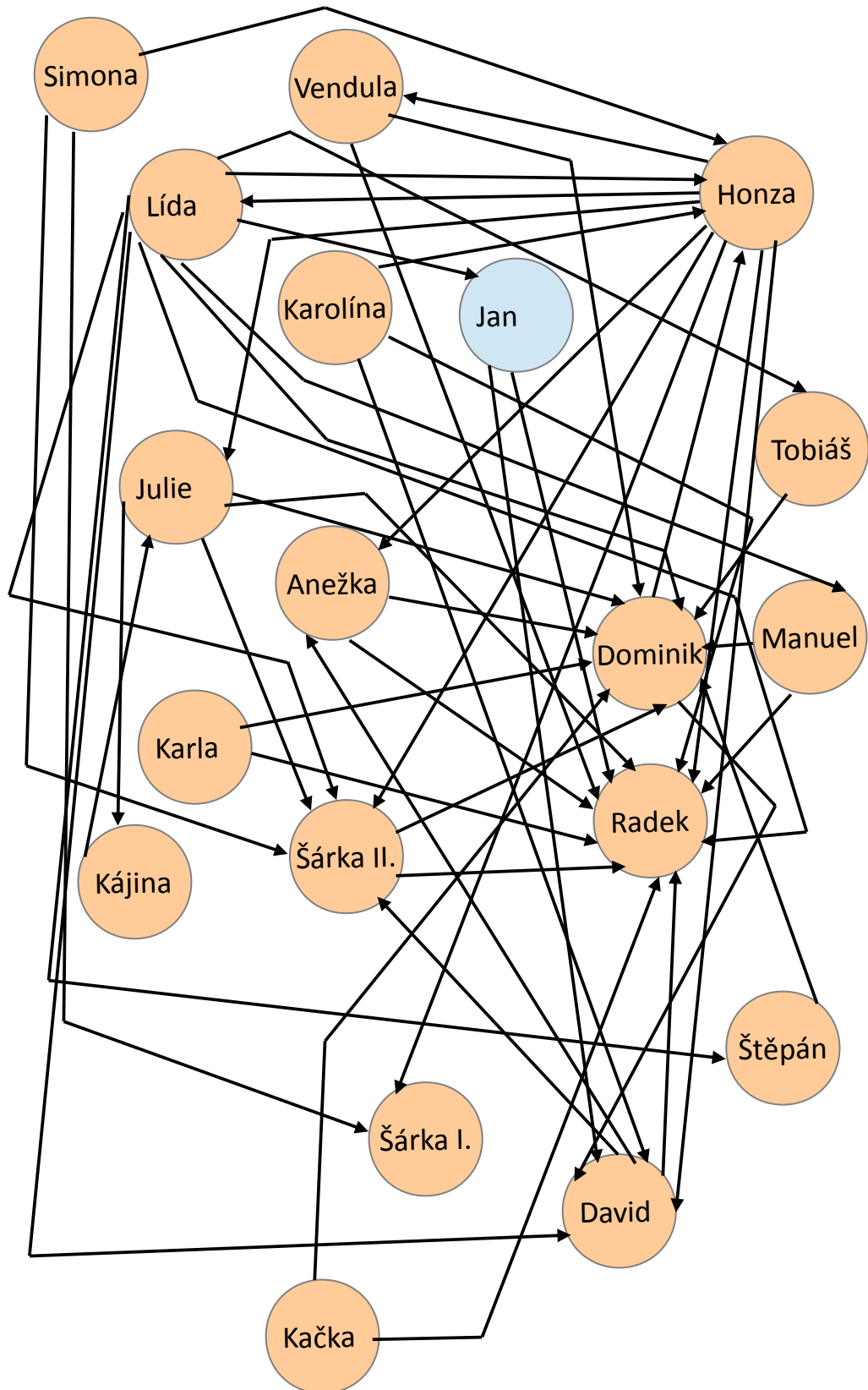
Tab. č. 19: Otázka: Komu ze třídy bys nepůjčil oblíbenou hračku?

HODNOTITEL	HODNOCENÝ ŽÁK														Výpsané volby	PSS=p/N-1						
	Anežka	David	Dominik	Honza	Jan	Julie	Kačka	Karla	Kájina	Karolína	Lída	Manuel	Radek	Simona			Šárka I.	Šárka II.	Stěpán	Tobiáš	Vendula	
Anežka																					2	0,111
David	x																				3	0,278
Dominik		x		x																	2	0,556
Honza		x			x																8	0,222
Jan			x																		2	0,056
Julie																					4	0,111
Kačka																					2	0
Karla																					2	0
Kájina																					1	0,056
Karolína																					3	0
Lída																					9	0,056
Manuel																					2	0,056
Radek																					0	0,667
Simona																					3	0
Šárka I.																					0	0,111
Šárka II.																					2	0,278
Stěpán																					1	0,056
Tobiáš																					1	0,056
Vendula																					2	0,056
Získané volby	2	5	10	4	1	2	0	0	1	0	1	1	12	0	2	5	1	1	1	1		

Obr. č. 3: Schéma k otázce: Komu ze třídy bys nepůjčil oblíbenou hračku?

Největší počet získaných voleb: 1. Radek (12)

2. Dominik (10)

12 DOTAZNÍK

Pro svou práci jsem použila dotazník, který je určen pro rodiče dětí, které chodí do třídy s Honzíkem. Má zjistit, zda rodiče souhlasí s integrací ve třídě, kterou navštěvuje jejich dítě.

12.1 Dotazník

Dotazník jsem rozdala rodičům na třídní schůzce. Dotazník dostalo celkem 18 rodičů a vrátilo se vyplněno 11 dotazníků. Dotazník byl anonymní.

Tab. č. 20: Dotazník na názor integraci

DOTAZNÍK	
Názor na integraci dítěte s postižením do třídy vašeho dítěte	
Otázka	Odpověď
1. Souhlasíte s přijetím žáka s postižením do třídy?	ano x ne
2. Proč nesouhlasíte, uveďte důvody.	
3. Proč souhlasíte, uveďte důvody.	
4. Jak připravíte vaše dítě na přijetí jeho postiženého spolužáka?	
5. Vadím vám přítomnost asistenta pedagoga?	ano x ne
6. Co si představujete pod činností asistent pedagoga?	
7. Je přínosem pro vaše děti přítomnost postiženého dítěte v kolektivu?	ano x ne
8. Uveďte důvody vašeho názoru.	

12.2 Vyhodnocení

Tab. č. 21: Vyhodnocení dotazníku na názor integraci k tab. č. 20

Otázka	Ano	Ne	Písemná odpověď
1. Souhlasíte s přijetím žáka s postižením do třídy?	11	-	-
2. Proč nesouhlasíte, uveďte důvody.	-	-	-
3. Proč souhlasíte, uveďte důvody.	-	-	10
4. Jak připravíte vaše dítě na přijetí jeho postiženého spolužáka?	-	-	9
5. Vadím vám přítomnost asistenta pedagoga?	1	10	-
6. Co si představujete pod činností asistent pedagoga?	-	-	11
7. Je přínosem pro vaše děti přítomnost postiženého dítěte v kolektivu?	10	-	-
8. Uveďte důvody vašeho názoru.	-	-	10

Všichni dotázaní rodiče souhlasí s integrací postiženého dítěte do třídy. Všechny odpovědi byly pozitivní. Nejčastěji uváděné důvody jsou uvědomění si ceny zdraví, výchova k toleranci, lepší začlenění do běžného života, každý má právo na vzdělání. Nejčastěji by rodiče informovali své dítě formou rozhovoru. Jednomu z dotazovaných rodičů vadí přítomnost asistenta pedagoga. Deset rodičů odpovědělo, že přítomnost postiženého dítěte je přínosem pro jejich dítě, jeden se zdržel vyjádření. Nejčastější důvody byly uvedeny: chovat se ke každému tak, jak by člověk chtěl, aby se ostatní chovali k němu, naučí se chovat k postiženému a účinně mu pomáhat, rozvoj empatie.

13 Závěr

Cílem práce je zjistit vliv školní výuky a zrání na rozvoj motoriky hrubé, jemné, grafomotoriky a logomotoriky žáka s těžkou dysfázií a dysartrií – téměř nemluvící na začátku první třídy běžné základní školy a na konci školního roku 2013 a zároveň jeho přijetí do kolektivu první třídy a souhlas rodičů s integrací.

První výzkumnou otázkou pro tuto práci bylo zjistit přijetí jedince s těžkou vadou řeči svými vrstevníky do třídního kolektivu. Ukázalo se, že děti ve třídě Honzíka přijímají rovnocenně, v kolektivu je oblíben. Vzhledem k tomu, že nemá žádné projevy agrese, nejeví známky nevypočitatelného chování, v dětech nezbuzuje nedůvěru a nemají pocit ohrožení. Postavení Honzíka ve třídě pro mě bylo překvapením. Mylně jsem předpokládala, že bude kolektivem vyčleňován a neoblíben. Sám sledovaný chlapec uvádí, že chodí do školy-třídy rád.

V odpovědi na druhou výzkumnou otázku, kterou bylo porovnání změny úrovně hrubé, jemné motoriky, grafomotoriky a logomotoriky během roku, bylo celkové zlepšení ve všech čtyřech skupinách. Chlapec díky cílené rehabilitaci a zrání CNS udělal pokroky.

Při dotazníkovém šetření na třetí otázku o postoji k integraci bylo osloveno všech 19 rodičů žáků ze třídy Jana. Vyjádřilo se pouze 11 rodičů, a to kladně. Všichni dotazovaní souhlasili s integrací do třídy a viděli v ní přínos pro své děti.

14 Shrnutí

Bakalářská práce se zabývá problematikou integrace dítěte s těžkou dysfázií a dysartrií do 1. třídy běžné ZŠ.

Je rozdělena do dvou částí. První část je teoretická, ve které jsou vymezeny základní pojmy – komunikace, řeč, dysfázie, dysartrie, integrace a je nastíněna problematika příčin a projevů. Jsou v ní teoreticky popsány jednotlivé jazykové roviny a motorika – hrubá, jemná, grafomotorika a logomotorika.

Základním východiskem pro praktickou část byla případová studie hochy s těžkou dysfázií a dysartrií s normálním intelektem.

Metodou pozorování byla sledována po dobu jednoho roku změna úrovně motoriky hrubé, jemné, grafomotoriky a logomotoriky. Metodou dotazníkovým šetřením byl sledován postoj rodičů k integraci a souhlas přijetí žáka se specifickými potřebami do třídy, kterou navštěvuje jejich dítě. Metodou sociogramu bylo sledováno přijetí a vztahy v malé formální skupině – třídě.

Cílem výzkumné práce bylo zjistit vliv školní výuky a zrání na rozvoj motoriky hrubé, jemné, grafomotoriky a logomotoriky žáka s těžkou dysfázií a dysartrií na začátku první třídy běžné základní školy a na konci školního roku a zároveň jeho přijetí do kolektivu první třídy a souhlas rodičů s integrací.

SEZNAM LITERATURY

1. BACHMANNOVÁ, J., KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny, 1. vyd., Praha: Lidové noviny, 2002, 604 s., ISBN 80-7106-484-X
2. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Diagnostika dítěte předškolního věku, vyd. Brno: Computer Press, 2011, 217 s., ISBN 978-80-251-1829-0
3. BENDOVIČ, P. Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole, vyd. GRADA, 2011, 150 s., ISBN 978-80-247-3853-6
4. BYTEŠNÍKOVÁ, I. Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku, 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2007, 200 s., ISBN 978-80-210-4454-8
5. DVOŘÁK, J.: Logopedický slovník, Žďár nad Sázavou: Logopaedia clinica (Logopedické centrum), 2001, ISBN 80-902536-2-8
6. GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu, 1. vyd., Brno: Paido, 2000, 208 s., ISBN 80-85931-79-6
7. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 774 s., ISBN 80-7178-303-X
8. HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace, 1. vyd., Praha: Portál, 2005, 408 s., ISBN 80-7367-040-2
9. JESENSKÝ, J. Integrace – znamení doby. Praha: Karolinum, 1998, 214 s., ISBN 80-7184-691-0
10. JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. a kol. Individuální vzdělávací plán pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, 1. vyd., Praha: D+H, 2009, 158 s., ISBN 978-80-87295-00-7
11. KLENKOVÁ, J. Kapitoly z logopedie, Brno: Paido, 2000, 94 s., ISBN 80-85931-88-5
12. KLENKOVÁ, J. Logopedie: Narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe. 1. vyd., Praha: Grada, 2006, 228 s., ISBN 80-247-1110-9
13. KOCUROVÁ, M. Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy, 1. vyd., Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, 416 s., ISBN 80-86473-23-6

14. KUTÁLKOVÁ, D. Opožděný vývoj řeči, Dysfázie, Metodika, Reeducace, nakl. Septima Praha, 2002, 102 s., ISBN 80-7216-177-6
15. KUTÁLKOVÁ, D. Logopedická prevence: Průvodce vývojem dětské řeči, 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 216 s., ISBN 80-7178-115-0
16. KUTÁLKOVÁ, D. Vývoj dětské řeči krok za krokem, 1. vyd, Praha : Grada, 2005, 98 s., ISBN 80-247-1026-9
17. KUTÁLKOVÁ, D. Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči, Praha: Portál, 2005, 213 s., ISBN 80-7367-056-9
18. LECHTA, V. Symptomatické poruchy řeči u dětí, Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-572-5
19. LEJSKA, M. Poruchy verbální komunikace a foniatrie. Brno: Paido, 2003, 156 s., ISBN 80-7315-038-7
20. MIKULAJOVÁ, M., RAFAJDUSOVÁ, I. Vývinová dysfázia – špecificky narušený vývin řeči, Bratislava: vlastním nákladem, 1993
21. OBST, O., KALHOUS, Z. Školní didaktika, Praha: Portál, 2002. 447 s., ISBN 80-7178-253-X
22. OPATŘILOVÁ, D., ZÁMEČNÍKOVÁ, D. Možnosti speciálně pedagogické podpory u osob s hybným postižením, Brno: Masarykova univerzita, 2008, 180 s., ISBN 978-80-210-4575-0
23. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Portál, Praha 1995, 292 s., ISBN 80-7178-029-4
24. SOVÁK, M. Logopedie, vyd. Státní pedagogické naklad. Praha, 1981, 460 s.
25. ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I. A KOL. Klinická logopedie, Praha: Portál, 2003, 612 s., ISBN 80-7178-546-6
26. Vágnerová, M., Valentová, L. Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita, 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1991, 115 s., ISBN 80-7066-384-7
27. VITÁSKOVÁ, K., PEUTELSCHMIEDOVÁ, A. Logopedie, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, 182 s., ISBN 80-244-1088-5
28. ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program, 1. vyd., Praha: Portál, 2001, 207 s., ISBN 80-7178-544-X

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

1. <http://cs.wikipedia.org/>
2. <http://www.vyzkumy.cz/vyzkumne-metody>
3. KOŠŤÁLOVÁ, M., BEDNAŘÍK, J., MECHL, M., VOHÁŇKA, S. Multimediální výukový atlas poruch řeči a příbuzných kognitivních funkcí. [DVD], Brno: Masarykova univerzita, 2006 - <http://portal.med.muni.cz/clanek-312-multimedialni-vyukovy-atlas-poruch-rci-a-pribuznych-kognitivnich-funkci.html>
4. www.cituj.cz
5. <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0901/sociometrie>

PŘÍLOHY

1. DVD nahrávka s ukázkami četby a mluvy sledovaného dítěte Jana M.